

4/p  
170

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова  
Геолого-географічний факультет  
Кафедра економічної і соціальної географії та туризму

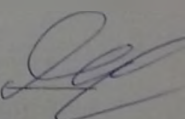
**Дипломна робота**

магістра (СД)

на тему : «Проблеми регіоналізації України»

«Problems of regionalization of Ukraine»

Виконав: студент 6 курсу  
денної форми навчання  
напряму підготовки 103 Науки про Землю  
спеціальності Географія  
Сіпаткін Євген Іванович

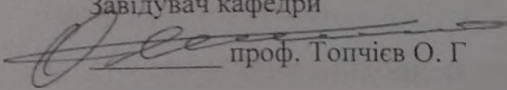
Керівник: проф., Яворська В. В. 

Рецензент: проф., Світличний О. О. \_\_\_\_\_

Рекомендовано до захисту:  
Протокол засідання кафедри  
№ \_\_ від \_\_\_\_\_ р.

Захищено на засіданні ДЕК № 1  
протокол № 8 від 21.10.2014 р.  
Оцінка Віде / 1 / 93  
(за національн. шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

  
проф. Топчів О. Г.

(підпис)

Голова ДЕК проф. Топчів О. Г.

  
(підпис)

Одеса - 2017

429843

## ЗМІСТ

Вступ.....	2
Розділ 1. Теоретичні аспекти дослідження регіональної політики та регіоналізації України.....	4
1.1. Терміни та поняття: регіон, регіоналізація, регіональна економіка та політика.....	4
1.2. Досвід регіоналізації України.....	7
1.3. Суспільно-географічні складові регіоналізації країни.....	20
1.4. Узгодження регіональної політики в Україні з цілями регіонального розвитку ЄС.....	26
Розділ 2. Регіональні відміни рівнів соціально-економічного розвитку.....	32
2.1. Рівні економічного розвитку регіонів.....	32
2.2. Регіональні відміни у якості життя населення.....	34
2.3. Рівень життя та бідності населення.....	42
Розділ 3. Характеристика сучасного етапу адміністративно-територіальної реформи. Утворення дієздатних територіальних громад.....	44
3.1. Результативність I етапу адміністративно-територіальної реформи.....	44
3.2. Особливості сучасної методики виділення територіальних громад в Україні та переваги для об'єднаних територіальних громад.....	45
Розділ 4. Проблеми становлення державної та регіональної демографічної політики в Україні.....	50
4.1. Нові підходи до управління демографічним розвитком країни....	50
4.2. Становлення державної демографічної політики в Україні.....	54
4.3. Методологічні принципи та засади регіональної геодемографічної політики.....	60
4.4. Типологічні особливості ГДП .....	64
Висновки	73

.....

Список використаної літератури.....	75
Додатки.....	80

## ВИСНОВКИ

Питання районування цікавило багатьох вчених, але й досі немає єдиної загальноприйнятої схеми районування. З цього робимо висновок, що це питання й досі вимагає уточнення та удосконалення. Провівши аналіз різних варіантів схем районування території України видно, що в науковій літературі виділяють такі види районування:

- економічне районування;
- соціально-економічне районування;
- соціальне районування;
- історико-етнографічне районування.

Також слід відзначити, що останнім часом все більше використовується термін «макрорегіоналізація». Проте, незалежно від назви, районування є досить важливим чинником територіальної та просторової організації, а також управління господарством країни.

Багато суперечок точиться навколо термінології, по-перше, як називати укрупнену одиницю – регіон, макро- регіон, паланка, край, земля, економічний район чи ін.; та по-друге, в назвах самих регіонів (так, наприклад, такі автори, як А. Доценко та В. Малиновський пропонують називати укрупнені регіони за історичною приналежністю, як то Галичина, Буковина, Поділля та ін.).

Одним із питань з яким стикаються науковці при поділі України на великі райони – це відчутна різномірність території, тому при віднесенні тієї чи іншої області до певного «району» деякими показниками треба нехтувати, підбираючи найбільш важливі для кожного дослідження параметри.

Дискусійним залишається й питання кількості та меж існуючих в Україні районів. Різні дослідники, спираючись на різні методики та критерії, виділяють в Україні від 2 до 12 великих районів. В основі більшості розроблених схем лежить районоутворююче значення великих міст як ядер господарських вузлів, в яких склалася специфічна соціально-економічна система. Нові схеми районування базуються, здебільшого, на наявному адміністративному поділі.

На сьогодні, найбільшої популярності набуло шестичленне районування, що ґрунтується на об'єктивній інтеграції території навколо найбільших українських міст: Києва, Харкова, Дніпропетровська, Одеси, Донецька та Львова. В середньому ж автори виділяють від 6 до 9 великих районів.

Досить розповсюдженою є думка про те, що районування має стати основою для нового адміністративно-територіального устрою. При цьому нові великі райони повинні мати потужний природно-ресурсний, економічний та демографічний потенціал та бути досить великими за розміром. М. Паламарчук та О. Паламарчук чітко відзначають, що адміністративно-територіальний устрій має ґрунтуватися на соціально-економічному районуванні. Схожої думки притримується Н. Нижник, яка вважає, що в основу розробки нового територіального поділу має бути покладено оновлене економічне районування. В. Онищенко відзначає, що передумовами виділення регіональної ланки є традиційно сформовані соціально-економічні структури з відповідною територіальною спільністю людей. Активним прихильником цієї ідеї є А. Доценко, який стверджує, що "держава має спиратися не на численні дрібні області, а на потужні регіони, спроможні в умовах децентралізації господарського управління і влади ефективно функціонувати як самодостатні території. На необхідності покладання економічних районів в основу нової мережі великих адміністративно-територіальних утворень для координації їх розвитку наголошує також А. Григорович. Але на мою думку, такий варіант наразі неможливий для України. Це може бути реалізовано лише за умови досягнення Україною відповідного соціально-економічного рівня та виходу з кризи.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Проблемні питання та можливі шляхи їх вирішення / під ред. В. Г. Якуба. – К.: Секретаріат Кабінету міністрів України, 2003. – 322 с.
2. Генеральна схема планування території України. Пояснювальна записка: в 2 т. / Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України, Державний інститут проектування міст ДІПРОМІСТО. – К.: 2000. Т.1. – 2000. – 49 с. Т.2. – 2000. – 68 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 липня 2006 р. № 1001 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>
4. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
5. Долішній М. І. Соціально-економічне районування України / М. І. Долішній, М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук, Л. Т. Шевчук. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 1997. – 50 с.
6. Доценко А. І. Адміністративно-територіальний устрій і розселення в Україні / А.І. Доценко. – К.: РВПС України НАН України, 2003. – 76 с.
7. Збірка «Регіональне Врядування та Розвиток в Україні». Формування політики регіонального розвитку: досвід країн Центральної та Східної Європи в контексті вступу до ЄС. Донор: Канадське Агентство з Міжнародного Розвитку, Підрозділ Європи, Близького Сходу та Магрибу
8. Концепція державної регіональної політики. Затверджено Указом Президента України № 341/2001 від 25 травня 2001 р.
9. Лібанова Е. М. Вимірювання якості життя в Україні / Е.М. Лібанова, О. М. Гладун, Л. С. Лісогор та ін. – К.: 2013.
10. Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку / К. В. Мезенцев. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – 253 с.

11. Пістун М. Д. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект / М.Д. Пістун, К.В. Мезенцев, В.О. Тьорло. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004.
12. Пістун М. Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку / М.Д. Пістун, А.Л. Мельничук. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 200 с.
13. Про Генеральну схему планування території України: Закон України від 7 лютого 2002 р. №3059-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №30. – ст.204.
14. Про екологічну мережу України: Закон України від 24 черв. 2004 р. № 1864–IV // Законодавство України про екологію / уклад. О.М. Роїна. – К., 2007. – С. 52 – 62.
15. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05 лютого 2015 р. №156-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №13. – ст.90.
16. Проект Закону України «Про адміністративно-територіальний устрій України». – К., 2005.
17. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / [За ред. З.С. Варналія]. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.
18. Регіони України-2013: статистичний збірник у двох частинах / за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державний комітет статистики України, 2014.
19. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком / Д.М. Стеченко. – К.: Вища школа, 2000. – 223 с.
20. Топчиев А. Г. Новые направления географических исследований в условиях общественно-политических трансформаций в Украине /А.Г. Топчиев, Н.В. Димова, А.Н. Шашеро, В.В. Яворская // Современное общество и его пространственное осмысление: география человеческого развития. – Новосибирск: СибАК, 2014. – С. 11-33.
21. Топчієв О. Г. Регіональний демографічний розвиток України / О.Г. Топчієв, В.В. Яворська, Н.В. Дімова. – Одеса: ВМВ, 2014. – 244 с.

22. Топчієв О. Г. Теоретичні основи регіональної економіки / О.Г. Топчієв. – К.: Вид-во УАДУ, 1997. – 140 с.
23. Топчієв О. Г. Планування територій: Навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 268 с.
24. Топчієв О. Г. Регіональний розвиток України і становлення державної регіональної політики: навч.-метод. Посібник / О. Г. Топчієв, Т. М. Безверхнюк, З. В. Тітенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – 224 с.
25. Топчієв О.Г. Методологічні та методичні проблеми регіоналізації України / О. Г. Топчієв, В. В. Яворська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Районування економічного простору України: питання методології і практики. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2010. – Вип. 5(85). – С. 32-45.
26. Топчієв О.Г. Проблеми та перспективи адміністративно-територіальної реформи в Україні / О.Г. Топчієв, З.В. Тітенко, В.В. Яворська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Економічний простір України: регіоналізація та інтеграція в умовах суспільних трансформацій. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2011. – Вип. 1 (87). – С. 3-12.

## ДОДАТКИ

Додаток А: Економічний розвиток у розрізі регіонів України (за підсумками січня-березня 2016 року), без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та зони проведення антитерористичної операції:

- Промислове виробництво;
- Сільськогосподарське виробництво;
- Капітальні інвестиції;
- Прямі іноземні інвестиції;
- Зовнішня торгівля товарами;
- Споживчі ціни;

Джерело: Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування. Економічний розвиток у розрізі регіонів України (за підсумками січня-березня 2016 року) [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http://www.me.gov.ua/Documents/List =SotsialnoekonomichniiRozvitokRegioniv](http://www.me.gov.ua/Documents/List=SotsialnoekonomichniiRozvitokRegioniv)

Додаток Б: Типологічні особливості регіональних ГДП

Таблиця 7

## Типологічні особливості регіональних ГДП

Тип ГДП	Підтип ГДП	Рух населення	Графіки (загальна динаміка)	Структура населення	Структурно-вікові деформації	Новітні тенденції
1	2	3	4	5	6	7
ГДП I – столичний		зростання населення за рахунок механічного притоку працездатного населення 1989 років, що незначним природним убуттям населення;	регресивний тип вікової структури; динаміка частканаселення протягом 1926-1989 років, що незначним природним убуттям населення;	переважання слабкої позитивної динаміки руху населення протягом 1926-1989 років, що незначним природним убуттям населення;	середній рівень структурно-вікових деформацій	помірні втрати чисельності населення; слабкі структурні деформації у наймолодших вікових групах
ГДП II - харківський		зменшення населення за рахунок механічного притоку; динаміка частканаселення протягом 1926-1989 років, яка на незначним механічному притоком; значення	регресивний тип вікової структури; динаміка частканаселення протягом 1926-1989 років, яка на незначним механічному притоком; значення	переважання позитивної динаміки руху населення протягом 1926-1989 років, яка на незначним механічному притоком; значення	максимальний рівень структурно-вікових деформацій; показові позитивні структурно-вікові деформації, пов'язані з притоком населення з інших регіонів	найбільші втрати чисельності населення; помірні структурні деформації у наймолодших вікових групах

1	234			5	6	7
ГДП індустріальний	ГДП III-а - старе слово	зменшення населення за рахунок природного убуття з працездатного	регресивний тип вікової структури;	висока позитивна динаміка у першій частині свого демографічного розвитку (1926-	максимальний та середній рівень структурно-вікових	найбільші втрати чисельності населення; найбільші



				значна варіація		
ГДП-V приморський	ГДП V-а - прогресивного зменшення одеського населення за рахунок природного убуття з слабким механічним відтоком	ГДП V-б - зменшення населення за середнього значення природного убуття з слабким механічним відтоком		помірна позитивна динаміка демографічного розвитку протягом 1926-1989 років; високі темпи демографічного зростання; велика його амплітуда (0,5-1,2млн.осіб) і значна варіація	середній рівень структурно-вікових деформацій; для одеського підтипу показові позитивні структурно-вікові деформації, пов'язані з притоком населення з інших регіонів	значні втрати чисельності населення; значні структурні деформації у наймолодших вікових групах помірні втрати чисельності населення; значні структурні деформації у наймолодших вікових групах

1	2	3	4	5	6	7
ГДП VI - прикарпатський	ГДП VI-а - львівський	зменшення населення за рахунок природного убуття з слабким механічним відтоком	прогресивний тип вікової структури; частка працездатного населення нижче середнього значення	переважання значної позитивної динаміки протягом 1926-1989 років, яка на окремих проміжках змінювалась негативною; середні темпи демографічного зростання; незначна амплітуда кількості населення (0,3-0,4млн.осіб); висока варіація чисельності населення на графіку 1897-1989 років переважання проміжків стагнаційної динаміки; на двох етапах динаміка значно посилювалась: негативна (1939-	середній рівень структурно-вікових деформацій; показові позитивні структурно-вікові деформації, пов'язані з притоком населення з інших регіонів	помірні втрати чисельності населення; найбільші структурні деформації у молодших вікових групах
	ГДП VI-б - івано-франківський	зростання населення за рахунок механічного притоку з незначним природним убуттям		динаміки; на двох етапах динаміка значно посилювалась: негативна (1939-	найменша інтенсивність деформацій статево-вікової структури населення	мінімальні втрати чисельності населення, слабкі структурні деформації у наймолодших

				1959 рр.) та позитивна (1959-1970 р.); середні темпи демографічного зростання; незначна амплітуда кількості населення (0,3-0,4млн.осіб); помірна варіація чисельності населення на графіку 1897-1989 років		вікових групах
--	--	--	--	--	--	----------------

1	2	3	4	5	6	7
	ГДП VI-в - буковинський	зростання населення за рахунок механічного притоку з незначним природним приростом		переважання слабкої негативної динаміки, на окремих проміжках-стагнаційної; середні темпи демографічного зростання; значна амплітуда змін чисельності населення (0,7-1,2 млн. осіб); помірна варіація чисельності населення на графіку 1897-1989 років	слабкі структурно-вікові деформації населення	мінімальні втрати чисельності населення; слабкі структурні деформації у наймолодших вікових групах

ГДП VII - поліський		зростання населення за рахунок природного приросту	прогресивний тип вікової структури; частка працездатного населення нижче середнього значення	переважання слабкої позитивної динаміки руху населення протягом 1926-1989 років, що чергується з проміжками значного убуття населення; середні темпи демографічного зростання; незначна амплітуда кількості населення (0,3-0,4млн.осіб); значна (Рівненська обл.) та незначна (Волинська область) варіація чисельності населення на графіку 1897-1989 років	середній рівень структурно-вікових деформацій	мінімальні втрати чисельності населення; помірні (Волинська обл.) та слабкі (Рівненська обл.) структурні деформації у молодших вікових групах
------------------------	--	--	--	---	---	---

1	2	34		5	6	7
ГДП VIII - руральнорурбаністичний	ГДП VIII-а - подільський	зменшення населення за рахунок природного убуття регресивний тип вікової структури (у Тернопільській області – стагнаційний тип); частка працездатного населення нижче середнього значення		переважання слабкої негативної динаміки, на окремих проміжках-стагнаційної; малі темпи зменшення населення; мала варіація змін чисельності населення; незначна амплітуда коливань чисельності (0,3-0,6млн.осіб); для Хмельницької області – характерні малі, подекуди нульові темпи змін; незначні (0,3-0,4 млн. осіб) амплітуди коливань чисельності	слабкі структурно-вікові деформації населення	помірні втрати чисельності населення; помірні (Вінницька обл.) та слабкі (Хмельницька та Тернопільська обл.) структурні деформації у молодших вікових групах

			населення; невисокий рівень варіації чисельності переважання стагнаційних ситуацій, які поєднуються з проміжками значної негативної динаміки; малі темпи зменшення населення; мала варіація змін чисельності населення; незначна амплітуда коливань чисельності (0,3- 0,6млн.осіб)		
	ГДП VIII-б –поліський рурально- урбаністи чний			середній та слабкий рівень структурн о-вікових деформаці й	значні втрати чисельності населення, помірні структурні деформації у молодших вікових групах

1	2	34	5	6	7
	ГДП VIII-в - центрально - український	зменшення населення за рахунок природного убуття регресивний тип вікової структури (у Тернопільській області – стагнаційний тип); частка працездатного населення нижче середнього значення	переважання стагнаційних ситуацій, які поєднуються з проміжками значної негативної динаміки; малі, подекуди нульові темпи змін; помірні (0,5-0,6 млн. осіб) та незначні (0,3-0,4 млн. осіб) амплітуди коливань чисельності населення; невисокий рівень варіації чисельності населення переважання стагнаційних ситуацій, які поєднуються з проміжками значної негативної динаміки; Сумська область – малі, подекуди нульові темпи змін; незначні (0,3-0,4 млн. осіб) амплітуди коливань чисельності населення; невисокий рівень варіації чисельності; Полтавська область –	середній та слабкий рівень структурн о-вікових деформаці й (Кіровоградськ а обл.) та значні (Черкаська обл.) структурні деформації у молодших вікових групах середній та слабкий рівень населення; структурн о-вікових деформаці й молодших вікових групах	значні втрати чисельності населення, деформації у молодших вікових групах значні втрати чисельності населення; структурні деформації у молодших вікових групах
	ГДП VIII-г слобожансь кий				

			малі темпи зменшення населення; мала варіація змін чисельності населення; незначна амплітуда коливань чисельності (0,3-0,6млн.осіб)		
--	--	--	---	--	--